

PAUL
ANGHEL

ISTORIC—ANISTORIC—CONTEMPORAN SAU TREI OPOZIȚII BIZARE

De ce istoric?... De ce nu contemporan?... De ce se exclud sau de ce sînt puși să se excludă cei doi termeni?... Chestiunea mi se pare o invenție de cronicari dramatici și n-aș stăruia asupra ei, dacă vicjul de judecată din care decurge n-ar decurge el însuși din păcatul original al mesianismului nostru pașoptist, despre care am mai vorbit cîndva.

Ce-i imputăm, din fereastra zilei de azi, aceluia dulce secol romantic, care l-a invitat pe artist în cetate, drapat în eșarfa tricoloră, cu cocarda revoluționară în piept?... Ce-i imputăm, din același unghi contemporan, teatrului-afiș al anilor Revoluției, teatrului străzii și al uzinei, radicalismului estetic ce a inventat și a impus genul **aqhika**?... Ne imputăm, în fond, o anume naivitate și imputăm contemporanilor acelor formule naivitatea. O naivitate estetică și politică. Atunci cînd ultima a sucombat, a devenit vizibilă prima, iar purtătorii sau moștenitorii s-au simțit rușinați. Ce imputăm deci, simplificînd lucrurile? O naivitate care i-a făcut pe contemporani

și nu vadă retorismul de bară al tirădei romantice, din care n-a rămas pînă la urmă decît bara — o bară în calea genului — o naivitate, care, în al doilea caz, a dat afișul, afișul strident și sloganul, fiindcă și în acest caz, ca o supremă cucerire sau piedică, în calea genului n-a rămas decît afișul sau sloganul.

Chestiunea n-a putut fi văzută estetic, fiindcă nu esteticul prima. Și într-un caz și în celălalt, determinantă era comanda, subordonarea mijloacelor scopului de natură politică, iar atunci cînd electricitatea epocii și-a împlinit menirea, sau și-a găsit un alt conductor, produsele genului au rămas muzeistice, maldăre de materiale vechi, de bărbii, peruci, pancarte, afișe. Mai apărute de ravagiile timpului par, oricum, ultimele produse, poate și prin faptul că autorii lor și-au propus o despuiere și revoluționare a formelor. Formele, tocmai aceste forme, au făcut modă, unele dintre formele princeps au rămas, și azi, ca modele, reținem din ele un ferment novator.

Am pus cu bună-știință semnul echivalenței între două epoci din istoria teatrului, subordonate ambele primatului politic, deși prima și-a cules argumentele din trecut, deși cea de-a doua a servit, afișat, contemporaneitatea, o contemporaneitate care s-a istoricizat, un azi care a devenit ieri, un ieri care a antrenat și produsele, transformîndu-le în produse istorice.

Așa stau lucrurile, cel puțin din punctul nostru de vedere. De unde atunci confuzia în discuția care s-a încins asupra textelor sau spectacolelor de inspirație istorică?

Unii dintre preopinienți și-au imaginat, pornind de la izvorul istoric al produsului, că, și azi, necesitatea lui o comandă, în ceea ce ne privește, un mobil exterior sau o modă. O modă există, desigur, ca și o modă a absurdului, ca și o eventuală modă happening. De aceea, poate, în chip global, toate produsele de acest fel au fost și sînt privite ca o infirmitate a șantierului literar. Există desigur o infirmitate, dar aceasta antrenează pînă la urmă, ni se pare nouă, chiar și judecata critică. Fiindcă dacă mobilul exterior comandă încă acest tip de produse, nu se poate totuși îngădui o judecare sau apreciere a lor exterioară literaturii, cu mijloace echivalente în ultimă instanță mobilului de ordin extraestetic, despre care am vorbit.

Cu o precizare: din întreaga istorie a produsului, noi reținem, numai și numai pentru noi, mobilul politic al acestei specii artistice, un mobil pe care îl socotim implicit ei, implicit de altfel întregii literaturi. Ne îngăduim să vedem însă acest mobil prin fereastra esteticului, și numai prin această fereastră.

Astfel spus, istoria nu există pentru noi, decît ca un act de trăire, iar oglindirea sau răsfrîngerea ei literară, o felie de viață, o felie densă și compactă de viață. Din același punct de vedere ni se pare că istoria lasă în urma ei cimitire numai pentru arheologi și muzeografi. Din unghiul nostru, ea se retrage în viitor, odată cu fiecare generație, odată cu fiecare val nou de oameni care o încorporează în pasta lor sangvină, purtînd-o mai departe, cu toate dilemele intacte, cu toate ecuațiile nerezolvate și irezolvabile. Istoria este deci pentru mine un act mereu contemporan de trăire, un dat contemporan, somativ contemporan. Tehnic — și numai tehnic! — demersul către materia-istorică îmi asigură, mie personal, un avantaj, poate o comoditate: am în față experiențe coagulate, cristalizate, pînă acolo încît pot căpăta tăria și funcționalitatea gloselor. Aceasta, tot strict personal, convine unei anume ritualități de factură pe care aș dori s-o implic textelor mele, o ritualitate care ține de o anume viziune, o ritualitate care ar putea naste cîndva o formulă de teatru.

Să revenim însă la chestiunea **istoric și contemporan**. Tot o superficialitate face a se căuta sau a se urmări echivalente tip șaradă între o experiență istorică și una contemporană, între un text de inspirație istorică și istoria contemporană, la zi. Văzute așa, textele par un a propos, chiar cînd nu sînt, și nu sînt, atunci cînd autorul a avut în față o enigmă — fiindcă enigmatul nu sînt numai contemporane sau numai istorice, enigmatul sînt enigme, enigmatul sînt eterne, și ele vor constitui materia eternă a teatrului de azi și de mîine. Și atunci?

Și atunci la ce servește o opoziție care, în ultimă instanță, nu poate privi decît calitatea teatrului — text și spectacol, sau numai text?... Pentru a pulveriza această opoziție, ne îngăduim să introducem în discuție încă un termen, cel de-al treilea termen, aparent aberant, dar foarte necesar. Teatru istoric sau teatru contemporan?... De ce nu, în acest caz, și un teatru **anistoric**?

Cum vine asta?... El există, și încă în cantități torențiale. Din păcate prezenta lui nu supără pe nimeni, ba e chiar foarte lăudată. Este acel teatru care nu răspunde la nici o întrebare, care nu-și propune să rezolve nici probleme istorice, nici probleme contemporane, care, fiind aderent la... nimic, boicotează aderentul, atît la istorie cît și la contemporaneitate, rezervîndu-și dreptul de a rămîne deasupra, într-o sublimă și inocentă postură anistorică. În această chestiune, Blaga n-are nici o vină.

Ne-am permis, fără consimțămîntul său, o extrapolare de termeni, foarte utilă.